

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Рада молодих учених університету

Матеріали
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
**«ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ І ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

28 лютого 2019 року

Вип. 44

Збірник наукових праць

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ВЫСШЕЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ
«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды»

Совет молодых ученых университета

Материалы
Международной научно-практической интернет-конференции
**«ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ
НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ»**
28 февраля 2019 года
Вып. 44

Сборник научных трудов

УДК 001+37(100)

ББК 72.4+74(0)

Т 33

Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2019. – Вип. 44. – 646 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Коцур В.П. – доктор історичних наук, професор, академік НАПН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Базалук О.О. – доктор філософських наук, професор

Воловик Л.М. – кандидат географічних наук, доцент

Дашкевич Є.В. – кандидат біологічних наук, доцент (Білорусь)

Доброскок І.І. – доктор педагогічних наук, професор

Євтушенко Н.М. – кандидат економічних наук, доцент

Кикоть С.М. – кандидат історичних наук (відповідальний секретар)

Руденко О.В. – кандидат психологічних наук, доцент

Садиков А.А. – кандидат фізико-математичних наук, доцент (Казахстан)

Склярєнко О.Б. – кандидат філологічних наук, доцент

Халматова Ш.С. – кандидат медичних наук, доцент (Узбекистан)

Збірник матеріалів конференції вміщує результати наукових досліджень наукових співробітників, викладачів вищих навчальних закладів, докторантів, аспірантів, студентів з актуальних проблем гуманітарних, природничих і технічних наук.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій.

©Автори статей

©Рада молодих учених університету

©ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

УДК 001+37(100)

ББК 72.4+74(0)

Т 33

Материалы Международной научно-практической интернет-конференции «Тенденции и перспективы развития науки и образования в условиях глобализации»: Сб. науч. трудов. – Переяслав-Хмельницкий, 2019. – Вып. 44. – 646 с.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

Коцур В.П. – доктор исторических наук, профессор, академик НАПН Украины

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Базалук О.А. – доктор философских наук, профессор

Воловик Л.М. – кандидат географических наук, доцент

Дашкевич Е.В. – кандидат биологических наук, доцент (Беларусь)

Доброскок И.И. – доктор педагогических наук, профессор

Кикоть С.Н. – кандидат исторических наук (ответственный секретарь)

Евтушенко Н.М. – кандидат экономических наук, доцент

Руденко О.В. – кандидат психологических наук, доцент

Садыков А.А. – кандидат физико-математических наук, доцент (Казахстан)

Скляренко О.Б. – кандидат филологических наук, доцент

Халматова Ш.С. – кандидат медицинских наук, доцент (Узбекистан)

Сборник материалов конференции вмещает результаты научных исследований научных сотрудников, преподавателей высших учебных заведений, докторантов, аспирантов, студентов по актуальным проблемам гуманитарных, естественных и технических наук.

Ответственность за грамотность, аутентичность цитат, достоверность фактов и ссылок несут авторы публикаций.

©Авторы статей

©Совет молодых ученых университета

©ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий

государственный педагогический

университет имени Григория Сковороды

шкільного віку збірник науково-методичних праць / за заг. ред. Н. П. Тарнавської, Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич. – Житомир: ФОП «Левковець», 2015. – 430 с. – С. 121-124.

9. Татарінова С. О. Формування логіко-математичних понять у старших дошкільників у процесі пізнавальної діяльності: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук 13.00.08 – дошкільна педагогіка / С. О. Татарінова. – Одеса, 2008. – 21 с.

УДК 373.2:574

Катерина Волинець, Інна Соколова
(Київ, Україна)

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розкрито актуальність екологічного виховання дошкільників, охарактеризовано сутність дефініцій «екологічне виховання», «здоров'язбереження» та «здоров'язбережувальні технології».

Ключові слова: діти дошкільного віку; екологічне виховання; здоров'я; здоров'язбереження; здоров'язбережувальні технології.

The article reveals the relevance of ecological upbringing of preschool children, describes the essence of the definitions of "environmental education", "healthcare" and "health saving technologies".

Key words: children of preschool age; ecological education; health; healthcare; Health saving technologies.

Постановка проблеми. Збереження здоров'я та формування навичок здорового способу життя у дітей дошкільного віку є актуальною проблемою сьогодення. Стан здоров'я людства напругу залежить від загальної екологічної ситуації у світі. Саме тому, сучасний стан глобальної екологічної кризи, зумовлює необхідність виховання екологічної культури та природодоцільної поведінки людства.

Науковці, які звертаються до визначення особливостей екологічного освіти, наголошують на тому, що воно має спрямовуватися на виховання сучасної та відповідальної людини, здатної творчо оволодівати знаннями, розвивати інтелектуальну культуру, мобільно реагувати на зміни навколишнього середовища, прогнозувати результати діяльності, робити відповідні узагальнення та висновки [10].

Ефективність екологічного виховання дітей дошкільного віку буде залежати не тільки від сформованості екологічних знань, екологічного мислення, свідомості, культури щодо збереження та захисту природного середовища, але й від дбайливого ставлення дітей до власного здоров'я, адже у людини немає більшої цінності, ніж здоров'я. Здоров'я – це те, без чого людина не може бути щасливою.

Серед форм і методів екологічного виховання, формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя пріоритетна роль належить здоров'язбережувальним технологіям. Тому у роботі з дітьми доцільно поєднувати завдання екологічного виховання із використанням здоров'язбережувальних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для сучасних досліджень проблем екологічного виховання характерний гуманістичний підхід, згідно якого екологічні проблеми розглядаються як такі, що стосуються внутрішнього світу особистості. Теоретичні засади дослідження екологічного виховання дошкільників у вітчизняній науці

представлено працями багатьох учених: А. Волкової, С. Головіної, Н. Єфіменко, О. Захлебного, К. Корсака, І. Костицької, Н. Кот, О. Кудрявцевої, Н. Лисенко, Л. Лук'янової, А. Маркової, В. Маршицької, С. Ніколаєвої, З. Плохій, О. Пруцакової, Г. Пустовіт, Н. Пустовіт, Н. Рижової, В. Стрельнікової, Г. Тарасенко, А. Хуторського, Н. Яришевої, І. Ящук та ін.

Вивчення стану проблеми екологічного виховання у педагогічній науці свідчить, що значна кількість досліджень у дошкільній педагогіці присвячена систематизації знань про природу (Л.Буркова, Т.Земцова, Л.Маневцова, Л.Міщик, А.Федотова, Т.Христовська, І.Хайдурова). У контексті нашого дослідження особливе значення мають роботи, присвячені питанню здоров'язбережувального навчання і виховання, які стали предметом досліджень М. Антропової, І. Брехмана, Д. Вороніна, М. Гончаренко, П. Гусака, Л. Жуковської, Н. Завидовської, В. Казначеева, Л. Кожевнікової, В. Колбанова, В. Пегова, В. Петленко, О. Самчук, В. Сержантова та ін.

Важливе значення мають результати досліджень, в яких висвітлені питання організації, змісту та методики екологічного виховання (Н.Лисенко, В.Максимова, Д.Маркович, Г.Марочко, Г.Тарасенко).

У наукових працях Л.Артемової, Г. Беленької, А.Богуш, О.Кононко, В.Котирло, З.Неверович, З.Плохій, Т.Поніманської, Ю.Приходько підкреслюється особлива чутливість дошкільників до впливів довкілля, висувуються завдання сформувати у дітей вміння відчувати свій фізичний та емоційний зв'язок з природою та уявлення про морально цінні якості людини у ставленні до свого здоров'я та навколишніх.

Мета статті – охарактеризувати сутність понять «здоров'язбережувальні технології» та «екологічне виховання»; теоретично обґрунтувати використання здоров'язбережувальних технологій для екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Значущість дошкільного віку для екологічного виховання підкреслюють педагоги та науковці, оскільки саме в цей період дитина набуває першого досвіду взаємодії зі світом природи, формуються основи її ціннісних орієнтацій. Сформовані у дошкільному віці узагальнені уявлення про предмети та явища, зв'язки й відношення, стануть в майбутньому основою екологічного світорозуміння.

Дослідження С. Ніколаєвої та З. Плохій довели, що протягом дошкільного віку відбувається формування екологічних уявлень у дітей. Вчені зазначають, що у молодшому дошкільному віці діти здатні простежувати поодинокі зв'язки, у середньому дошкільному віці діти засвоюють зв'язки й залежності між явищами природи й життям тварин, у старшому дошкільному віці діти розуміють складні зв'язки між життям тварин та інших живих істот, що знаходяться в одному природному угрупованні, а також причинно-наслідкові залежності між діяльністю людини і природою. Сформовані знання дитини про зв'язки між об'єктами і явищами природи, дозволяють їй зробити висновок про неможливість існування живих організмів без навколишнього середовища, залежність якості життя людини від стану природного середовища [2, с. 16].

На думку Н. Лисенко «екологічне виховання – це формування свідомого сприйняття навколишнього природного середовища, необхідності дбайливого ставлення до природних ресурсів, правильного розуміння проблеми взаємодії суспільства з природою» [7, с. 16].

Г. Беленька, Т. Науменко та О. Половіна пропонують визначення дефініції «екологічне виховання» як складової екологічної освіти ознайомлення дітей із природою, в основу якого покладено екологічний підхід, за якого педагогічний процес спирається на основні ідеї та поняття екології [2, с. 107].

О. Ващенко, К. Волинець, Т. Кравченко переконливо доводять, що формування екологічної особистості відбувається лише за активної взаємодії сім'ї та закладу освіти, спільної організації просвітницької та оздоровчої роботи на основі взаємної довіри та взаємодопомоги [4].

На підставі психолого-педагогічних досліджень, визначаємо, що екологічне виховання дітей дошкільного віку – це комплексний процес, який слід розглядати з погляду сутності

екологічного виховання як складової частини всебічного виховання. Отже, можна впевнено говорити про те, що екологічне виховання дітей дошкільного віку є найважливішою складовою загальної педагогічної роботи, спрямованої на формування всебічно розвиненої особистості, адже екологічне виховання – це процес активного формування системи знань та уявлень про взаємини всіх природних факторів та їх взаємозалежність у відповідній єдності із природоохоронними моральними установами.

Об'єктивний аналіз і ґрунтовне осмислення екологічного виховання як різнопланової проблеми засвідчує, що розв'язання його завдань передбачає формування екологічної культури – культури всіх видів діяльності людей, більшою чи меншою мірою пов'язаних з пізнанням, засвоєнням і перетворенням природи. Вона охоплює і матеріальне виробництво, і духовне життя суспільства.

Екологічна культура Н. Лисенкорозглядається як соціально значима діяльність у сфері взаємодії суспільства і природи у взаємозв'язку з її матеріальними і духовними цінностями, правовими нормами, народними звичаями й традиціями. На думку дослідниці зміст екологічного виховання має декілька послідовних стадій, кінцевою метою яких є особистість із сформованою екологічною культурою. Для того, щоб на практиці реалізувати високий рівень екологічного виховання, необхідно чітко уявити методику цієї роботи. Основні стадії цього процесу – засвоєння дітьми екологічних знань, перетворення їх в елементи переконань як основне ядро свідомості [7, с. 6].

Екологічна свідомість – це властивий людині стереотип ставлення до навколишньої природи через засвоєння виробленої системи знань. Рисами, які вирізняють екологічну свідомість, є відображення, відношення й управління, основою - чуттєво-предметної діяльності, що забезпечується активною участю дітей у пізнавально-практичних діях природничого змісту: ознайомлення з об'єктами живої й неживої природи, починаючи з раннього віку, часовими, причинно-наслідковими і послідовними зв'язками, взаємодією живого і неживого в природі, з місцевістю тощо. До екологічної свідомості належать і знання екологічних норм, необхідність їх виконання, формування почуття громадянської відповідальності за природу, навичок природоохоронної діяльності. Таким чином, екологічне виховання здійснюється на рівні формування свідомості й поведінки. Екологічна свідомість виступає виразником ставлення дитини до свого буття, природи, до знань. Отже, екологічна свідомість – усвідомлене ставлення до свого буття і природного середовища з екологічних позицій [7, с. 23].

В. Ніколаєнко визначила мету та завдання екологічного виховання дітей дошкільного віку. Мету екологічного виховання вона вбачає в розвитку у дошкільників інтересу та прагнення пізнавати природу, формуванні навичок піклування про природу, вихованні в дітей дошкільного віку доброзичливого ставлення до об'єктів природи, навчанні екологічно доцільної поведінки. Завдання екологічного виховання полягають у формуванні системи елементарних знань про предмети та явища навколишнього середовища як умови життя особистості в сучасному суспільстві та набутті навичок розумової праці, удосконаленні дослідницьких умінь [4].

Ефективність екологічного виховання значною мірою залежать від всебічного розвитку особистості, від того, як часто дитина залучається до різних видів діяльності [7, с. 36]. Діяльність, будучи основою формування і виявлення таких рис екологічної свідомості як відображення і ставлення керується і спрямовується особистістю, адже через спрямованість і управління діяльністю дитини досягається вплив на розвиток її пізнавальних інтересів та можливостей, рівня спрямованості інтелектуальних і практичних вмінь, навичок – з одного боку, а з іншого – відбувається вплив на формування екологічної свідомості дитини загалом, її переходу на якісно вищий рівень [7, с. 48-49].

Ми поділяємо думку Н. Яришевої, що перебування дітей серед природи і вплив на них природних факторів – сонця, повітря, води – зміцнюють дитячий організм, стимулюють обмін речовин, підвищують працездатність та сприяють їхньому загартуванню. Активні рухи дітей під час перебування на природі сприяють їхньому вдосконаленню, координації.

Важливе значення для нормального функціонування нервової системи дитини мають ті сенсорні враження, що вона їх одержує під час спілкування з природою [10].

Необхідною умовою здоров'язбереження дітей дошкільного віку, на думку Л. Виготського, є творчий характер освітнього процесу. Включення дитини в творчий процес не тільки природно, це є реалізацією тієї пошукової активності, від якої залежить розвиток людини, її адаптаційний потенціал.

Усвідомлення дітьми чинників власного здоров'я відбувається в процесі інтеграції фізичного виховання, ознайомлення з природою та ознайомлення з основами валеології. Біоенергетичний потенціал природи безмежний – це безперервний процес оздоровлення. Виховання й навчання еколого-валеологічної культури, спрямовані на формування практичних знань, поводження й діяльності в довіллі, забезпечують відповідальне ставлення дошкільників до власного здоров'я та навколишнього середовища й природного простору. Взаємодоповнення, взаємоузгодження навчально-виховних завдань і змісту, що реалізуються в різних формах роботи: заняття, міні-заняття, валеохвилинки, імунна гімнастика, ігри, розваги, свята, гуртки, піші переходи, туристичні походи, екскурсії, прогулянки [9, с. 24].

Особливим елементом, який розкриває онтологічні аспекти категорії «здоров'я», стало поняття «здоров'я природи», бо досі ця категорія розумілася лише як якість людського життя. Тепер здоров'я трактується як характеристика середовища проживання, як стан самої природи. Тому істотною складовою здоров'я стає система орієнтації на розвиток усієї живої речовини. Тому сьогодні важливим є становлення у підростаючого покоління філософсько-світоглядної основи валеологічної освіти, яка забезпечує єднання людини і довілля, відповідність між тілесним і духовним у структурі особистості людини. Сучасне гасло, що знаменує перехід до формування людини культури, має сприйматися як необхідність оволодіння ідеями культурного співіснування природи і суспільства, що неможливе без усвідомлення цінності життя людини та необхідності збереження її здоров'я. Випадки «псевдокультурного оновлення освіти», коли інформаційне перевантаження відбувається без усвідомлення значущості інформації для культурного розвитку особистості і часто не пов'язані з традиційним підходом до засвоєння культурних надбань [1, с. 8].

Разом з О. Іоновною ми спостерігаємо, що термін «здоров'язбереження», а також синонімічні категорії «збереження здоров'я», «охорона здоров'я», «зміцнення здоров'я» достатньо часто використовуються в наукових працях. Разом з тим, термін «здоров'язбереження» на сьогодні не має однозначного визначення [6]. Узагальнення поглядів дослідників на сутність здоров'язбереження, та власний досвід дозволили О. Іоновній визначити здоров'язбереження в педагогічному аспекті як процес навчання й виховання, що не наносить прямої або опосередкованої шкоди здоров'ю учасників освітнього процесу, створює безпечні й комфортні умови перебування дітей у закладі освіти, забезпечує індивідуальну освітню траєкторію дитини, запобігання стресів, перевантаження, втоми вихованців і тим самим сприяє збереженню й зміцненню здоров'я.

Основи здоров'я закладаються в період раннього та дошкільного дитинства. Тож збереження та зміцнення здоров'я кожного малюка є одним із пріоритетних завдань суспільства, сім'ї та закладу дошкільної освіти.

Здоровий спосіб життя – це система поведінки людини (дитини), яка включає в себе: раціональне харчування; дотримання розпорядку дня; фізичну активність; використання спеціальних методів загартування. Компоненти здорового способу життя забезпечують дитині міцне здоров'я, гармонійний розвиток. Вміння його вести – ознака високої культури дорослого, досвідченості та відповідальності [9, с. 31].

Сучасна валеологічна освіта характеризується широким упровадженням технологічного підходу. І це є об'єктивним процесом, новим етапом в еволюції валеологічної освіти, на якому будуть переглянуті підходи до супроводу і забезпечення процесу природного розвитку дитини. Якщо поняття «технологія» трактується як алгоритм, за допомогою якого отримується запланований результат, то поняття «здоров'язбережувальні технології»

вважається як таке, що об'єднує в собі всі напрями діяльності закладу освіти щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я [1, с. 49].

У своїх розвідках з означеної проблеми О. Ващенко дійшла висновку, що на сьогодні не існує єдиного погляду щодо сутності поняття «зоров'язбережувальні освітні технології». Деякі науковці розглядають його виходячи з розуміння технології як певного прийому, методу, методики, інші – як сукупність певних технік, за допомогою яких реалізується освітнє чи інше педагогічне завдання або як опис процесу досягнення запланованих результатів, сукупність даних, що відображають певні зміни в здоров'ї дітей. Інші під цим поняттям розуміють сприятливі умови навчання дитини (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання), оптимальну організацію навчального процесу відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог [3].

На думку Н. Смірнова та Н. Фомічевої, зоров'язбережувальні технології – це сукупність педагогічних, психологічних, медичних установок, які визначають набір та компонентність здоров'язбережувальних форм, методів, засобів, прийомів навчання, необхідних для оптимального, раціонального складання валеологічних програм по формуванню, збереженню та зміцненню індивідуального здоров'я. Їх виділяють в наступні групи:

- організаційно-педагогічні технології, які визначають структуру навчально-виховного процесу, сприяють попередженню перевтоми, гіподинамії та інших дезадаптаційних станів;
- психолого-педагогічні, пов'язані з безпосередньою роботою педагога з дітьми;
- навчально-виховні, які включають в себе програми по навчанню турботи про власне здоров'я та формування культури здоров'я [5, с. 47].

На думку С. Гримблат і А. Митяєвої здоров'язбережувальні технології означають сприятливі умови перебування дитини в закладі освіти (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання), оптимальну організацію освітнього процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), повноцінний та раціонально організований руховий режим. До того ж, упровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій пов'язано з використанням медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих, лікувально-оздоровчих, соціально-адаптованих, екологічних валеологічних технологій та технологій забезпечення безпеки життєдіяльності [5, с. 49].

О. Іонова (2009) з'ясовуючи сутність категорії здоров'язбережувальної освітньої технології визначила її як сукупність засобів, методів, форм, прийомів організації, проведення, управління освітнього процесу, спрямованих на забезпечення ефективності здоров'язбереження дітей [6].

Сутність здоров'язбережувальних та здоров'яформуючих технологій постає в комплексній оцінці умов виховання і навчання, які дозволяють забезпечувати добрий стан здоров'я дітей, дбати про високий рівень їхньої самореалізації, навичок здорового способу життя, здійснювати моніторинг показників індивідуального розвитку, прогнозувати можливі зміни здоров'я і проводити відповідні психолого-педагогічні, корегувальні, реабілітаційні заходи з метою забезпечення успішності навчальної діяльності та її мінімальної фізіологічної «вартості», поліпшення якості життя суб'єктів освітнього середовища [5, с. 49].

Аналіз класифікацій існуючих здоров'язбережувальних технологій, проведений О. Ващенко, та виділення педагогічних, виховних, соціальних, інтерактивних технологій В. Оржеховською свідчать, що термін «здоров'язбережувальна» можна віднести до будь-якої педагогічної технології, яка у процесі реалізації створює необхідні умови для збереження здоров'я основних суб'єктів освітнього процесу – дітей та педагогів. Всебічний розвиток особистості можливий лише за умови гармонійного поєднання її внутрішнього духовного світу з фізичним здоров'ям, створення такого особистісно зорієнтованого середовища, що зберігає здоров'я, в якому створені умови для розвитку особистості учня як неповторної людської індивідуальності [3].

Сучасний стан екологічної культури молоді залишається низьким. Панування споживацького ставлення до природи в суспільстві, відсутність екологічної культури у значної частини населення та батьків, низький рівень впровадження в практику досягнень психолого-педагогічної науки привели до руйнування взаємозв'язку людини і природи. Саме тому екологічне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами здоров'язбережувальних технологій, забезпечення гармонії відносин із природою є пріоритетними напрямками дошкільної освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз науково-педагогічної літератури дає змогу констатувати, що існують різні підходи щодо визначення понять «екологічне виховання», «здоров'язбереження» та «здоров'язбережувальні технології». Впровадження в освітній простір закладів дошкільної освіти здоров'язбережувальних технологій дозволяє закласти основи для формування еколого-природничої компетентності дошкільників, сприяє формуванню їхнього екологічного світогляду. Проведене дослідження не висвітлює всіх аспектів проблеми застосування здоров'язбережувальних технологій для екологічного виховання дошкільнят, перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою методики екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти України : схвал. рішенням колегії М-ва освіти і науки, молоді та спорту України 04.05.2012 р. № 5/2-2 // Інформ. зб. та коментарі М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. – 2012. – № 13/15. – 26 с.
2. Беленька Г.В. Дошкільнятам про світ природи. Старший дошкільний вік: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку / Г.В. Беленька, Т.С. Науменко, О.В. Половіна. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. – 115 с.
3. Ващенко О.М. Упровадження форм, методів та засобів здоров'язбережувальних освітніх технологій у навчально-виховний процес початкової школи [Електронний ресурс] / О.М.Ващенко, А.А.Задорожна // Перлини наукового пошуку (збірник наукових статей), 2014. – Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4413/>
4. Ващенко О.М. Оздоровчєвиховання молодших школярів у взаємодії сім'ї та школи: метод. посібник / за заг. ред. О. М. Докукіної / О. М. Ващенко, К. І. Волинець, Т. В. Кравченко. – Х.: Вид.- во «Ранок», 2015. – 96 с.
5. Волошин О.Р. Роль здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі / О.Р.Волошин // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту. – 2012. – №6. – С. 47-50.
6. Іонова О.М. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема / О.М.Іонова, Ю.С.Лук'янова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – №1. – С.69-72.
7. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку: навчальний посібник. – Львів: Світ, 1994. – 144 с.
8. Ніколаєнко В. М. Екологічне виховання в ДНЗ. 2-6 років. – Х. : Вид. група «Основа», 2011. – 207 с.
9. Сучасні технології збереження здоров'я учнів: кращий досвід [Електронні дані] / авт. кол. ; уклад. А. Г. Обухівська, І. І. Цушко. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. – 221 с.
10. Ямщикова Н. А. Особенности уровней развития экологической культуры школьников / Н. А. Ямщикова // Педагогическое образование и наука. – 2009. – №2. – С.48–51.